

پدافند غیر عامل فرهنگی، مبتنی بر آیات و روایات و ارزش‌های دینی

علی پرزور^۱

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۵/۱۰
تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۸/۲۵

فصلنامه علمی - تخصصی دانش انتظامی شرق استان تهران
سال دوم، شماره هشتم، زمستان ۱۳۹۴
از صفحه ۷۹ تا ۱۰۰

چکیده

پدافند غیر عامل بستر سازی فرهنگی برای مقابله با دشمن و دفاع در مقابل هرگونه تجاوز و آماده‌سازی روانی جامعه برای ناکام سازی دشمن در تهاجم به کشور است. پدافند غیرعامل قدمتی به درازی عمر بشر دارد. در کشورمان با تشکیل سازمان پدافند غیر عامل گام‌های مثبتی در این زمینه برداشته شده و سیاست‌ها و چشم‌انداز جامعی تدوین شده است. اهمیت این مسئله به حدی است که جمهوری اسلامی ایران با توجه به قرار گرفتن در خاورمیانه و همچنین تهدیدات آمریکا و اسرائیل می‌بایست اقدامات لازم را برای کاهش آسیب‌پذیری و افزایش پایداری ملی مدنظر قرار داده و به‌منظور توسعه و گسترش پدافند غیر عامل از تمامی امکانات بهره‌مند شود. فرهنگ‌سازی و گسترش مقوله پدافند غیر عامل با استفاده از ابزارهای فرهنگی و بسترسازی فرهنگی یکی از نکات مهم در این زمینه است و ضروری است تمهیدات لازم را در این زمینه به کار برد تا سیاست‌های کلی نظام محقق گردد. در قرآن و روایات به چگونگی کار فرهنگی اشاره شده است. در واقع خود قرآن، فرهنگ چگونه زیستن است. این تحقیق شامل مفهوم شناسی، اهمیت پدافند غیر عامل و پدافند غیر عامل فرهنگی، فرهنگ در آیات و روایات، اهمیت کار فرهنگی در قرآن و روایات و ویژگی‌های کار فرهنگی در قرآن و روایات می‌باشد.

کلید واژه‌ها

پدافند، پدافند غیر عامل، فرهنگ، ارزش‌های دینی.

مقدمه

پدافند در مفهوم کلی، دفع، خنثی کردن و یا کاهش تأثیرات اقدامات آفندی دشمن و ممانعت از دستیابی دشمن به اهداف خودی است. پدافند به دو بخش تقسیم می‌شود: پدافند عامل و پدافند غیر عامل.

۱- پدافند عامل: عبارت از رویارویی و مقابله مستقیم با دشمن و به کارگیری جنگ‌افزارهای مناسب و موجود به منظور دفع حمله و خنثی کردن اقدامات آفندی وی می‌باشد.

۲- پدافند غیرعامل: پدافند غیرعامل به مجموعه اقداماتی اطلاق می‌گردد که مستلزم به کارگیری جنگ‌افزار نبوده و با اجرای آن می‌توان از وارد شدن خسارات مالی به تجهیزات و تأسیسات حیاتی و حساس نظامی و غیرنظامی و تلفات انسانی جلوگیری نموده و یا میزان این خسارات و تلفات را به حداقل ممکن کاهش داد. یکی از پدافندهای غیر عامل مهم پدافند غیر عامل فرهنگی است. مقام معظم رهبری درباره اهمیت فرهنگ و نقش آن در ابعاد دیگر جامعه فرمودند:

عزیزان من! فرهنگ از اقتصاد هم مهم‌تر است. چرا؟ چون فرهنگ به معنای هوایی است که ما تنفس می‌کنیم. شما ناچار هوا را تنفس می‌کنید. چه بخواهید چه نخواهید؛ اگر این هوا تمیز باشد، آثاری دارد در بدن شما. اگر این هوا کثیف باشد آثار دیگری دارد. فرهنگ یک کشور مثل هواست. اگر درست باشد آثاری دارد. الآن درباره تولید داخلی حرف می‌زنیم. اگر بخواهیم مصرف تولیدات داخلی به معنای واقعی کلمه تحقق پیدا کند، باید فرهنگ تولید داخلی در ذهن مردم جا بیفتد. اگر بخواهیم مردم اسراف نکنند، بایستی این، باور مردم شود. این یعنی فرهنگ.^۱

رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به‌عنوان دیده‌بان و هدایت‌گر نظام، با درایت و تیزبینی بی‌نظیر خود، چالش‌ها و مشکلات پیش روی جامعه ایرانی را رصد می‌کنند و هر ساله، در قالب شعار سال، همه مردم و مسئولان و نخبگان کشور را به تلاش و کوشش فرا می‌خوانند.

۱- مقام معظم رهبری، بهار سال ۱۳۹۳، در مشهد مقدس.

باید توجه داشت قرآن کتاب انسان‌ساز است و برای هدایت بشر. پس تمام آن فرهنگی و برای ارتقاء سطح فرهنگ مردم نازل شده است. حتی آیات اقتصادی، سیاسی، احکام یا غیره. بینش اسلامی مبتنی بر کتاب قرآن و سنت پیامبر است. دفاع از فرهنگ (پدافند غیر عامل فرهنگی) با همکاری مردم امکان‌پذیر است و با توسعه پدافند غیر عامل می‌توان گام محکمی برای مهار اهداف دشمن برداشت.

این تحقیق می‌خواهد بداند پدافند غیر عامل فرهنگی مبتنی بر آیات و روایات چیست؟ ویژگی‌های فرهنگ در آیات و روایات چیست؟ اهمیت پدافند غیر عامل چیست؟ پدافند غیر عامل فرهنگی چیست؟ فرهنگ در آیات و روایات چیست؟ نویسنده درباره این موضوع با این عنوان مقاله یا کتابی یافت نکرده است. اما درباره تهاجم فرهنگی و جنگ نرم و پدافند غیر عامل مقالات و کتاب‌هایی نوشته شده است ولی در این مقاله سعی شده از بعد فرهنگی، به پدافند غیر عامل مبتنی بر آیات و روایات و ارزش‌های دینی پرداخته شود. این تحقیق به شیوه کتابخانه‌ای و با روش توصیفی-تحلیلی نگارش یافته است.

مفهوم شناسی

در ابتدا به اختصار به واژه‌شناسی برخی از اصطلاحات پرداخته می‌شود:

۱. آفند: آفند در لغت به معنای "جنگ و خصومت" است. (دهخدا، ۱۳۷۲: ۱۲۶) در واژگان نظامی معنای تهاجم را نیز داراست.
۲. پدافند: این مدخل در دهخدا موجود نیست؛ اما همان‌گونه که می‌دانیم "پد" از پیش‌واژگانی است که به کلمات معنای ضد و متضاد می‌دهد. بنابراین پدافند را می‌توان "دفاع" معنا کرد.
۳. عامل: واژه‌ای عربی و به معنای "کارکننده" است.
۴. غیر عامل: این واژه با ترکیب "غیر" ساخته شده است و "غیر" در زبان فارسی به معنی "نا" و "بی" است که چون بر سر اسم یا صفتی بیاید، آن را منفی می‌کند. (همان) در اصطلاح نظامی به معنای دفاع غیر نظامی است.

۵. پدافند غیرعامل: به مجموعه اقداماتی اطلاق می‌شود که نیاز به جنگ‌افزار و تسلیحات نظامی ندارند و با اجرای آن‌ها می‌توان از وارد آمدن خسارت مالی به تأسیسات و تجهیزات حیاتی و حساس و مهم و نیز تلفات انسانی جلوگیری کرد و یا میزان آن را کاهش داد.

۶. ارزش‌های دینی: این ارزش‌ها ناشی از نیروهای فوق طبیعی تلقی می‌شوند. به عبارت دیگر ارزش‌های دینی، به آن ارزش‌هایی گفته می‌شود که معنویت را وارد حیات بشر می‌سازند و دارای تقدس‌اند. (ترنر، بی تا: ۴۱۸)

اهمیت پدافند غیر عامل

لفظ پدافند در واقع معنای دفاع در مقابل تهاجم دشمن را به دنبال دارد. اگر در برابر حمله نظامی و با ابزار آلات نظامی صورت بگیرد دفاع عامل می‌نامند. پدافند غیر عامل همین دفاع بدون استفاده از تجهیزات نظامی است. در این نوع دفاع عموم مردم برای مقابله با دشمن آماده می‌شوند با بهره‌گیری از تجهیزات غیر نظامی.

هر حمله دشمن با هدف نابودی داشته‌های طرف مقابل صورت می‌گیرد. پدافند غیرعامل به مجموعه اقداماتی اطلاق می‌شود که نیاز به جنگ‌افزار و تسلیحات نظامی ندارند و با اجرای آن‌ها می‌توان از وارد آمدن خسارت مالی به تأسیسات و تجهیزات حیاتی و حساس و مهم و نیز تلفات انسانی جلوگیری کرد و یا میزان آن را کاهش داد.

در تمامی جنگ‌ها علاوه بر موجودیت ذخایر جنگی و سایر امکانات، نیروی انسانی از عمده امکانات هر جنگ به شمار می‌رود و دفاع غیرعامل در راستای حفظ امکانات و نیروی انسانی از طریق مکان‌یابی، استتار، اختفا، پوشش، ایمن‌سازی سازه‌ها و اعلام خبر فعالیت می‌نماید.

پدافند غیر عامل فرهنگی

در پدافند غیر عامل فرهنگی تمامی امکانات فرهنگی شامل مؤلفه‌های تنوعات فرهنگی، هنر، ادبیات، دین، فیلم و سینما، مد، صنایع دستی و فرهنگی، روشنفکری، موسیقی، نشاط و تفریح و سرگرمی و نظیر آنان برای مقابله با تهدیدات دشمن در فضای فرهنگی به کار گرفته می‌شود. به عبارت بهتر، در پدافند غیر عامل فرهنگی،

سلسله اقداماتی صورت می‌گیرد که ما با استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی جامعه به مقابله با تهدیدات دشمن بپردازیم. در تعریفی دیگر، در پدافند غیر عامل فرهنگی تمامی امکانات فرهنگی برای مقابله با تهدیدات دشمن در فضای فرهنگی به کار گرفته می‌شود و تلاش خواهد شد تا سلسله اقدامات اقناعی بر پایه باورهای موجود در جامعه صورت گیرد تا دشمن نتواند بر جامعه نگاه پذیرش شکست و ضعف را بقبولاند. این مدل شاید یکی از کارآمدترین روش‌های فرماندهی و کنترل در فضای مجازی تعریف شده باشد.

فرهنگ در آیات و روایات

قرآن و سنت به عنوان یک هدایت‌گر در سبک زندگی برای تمام حیات انسان برنامه دارد. در واقع برنامه قرآن همان فرهنگ اسلامی است.

الف) فرهنگ در آیات قرآن

در قرآن کریم، از فرهنگ به مفهوم مصطلح آن تعبیری یافت نمی‌شود؛ ولی به طور کلی قرآن کریم از فرهنگ در یک جا به عنوان زبان قوم یاد کرده است؛ چون قرآن کریم نخست در محیط جزیره‌العرب نازل شده و با مردمی سر و کار داشته که دارای اعتقادات و رفتاری خاص بوده‌اند: «وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ»^۱. ما پیامبران را نفرستادیم، مگر با زبان قوم خودشان سخن بگویند. در جای دیگر از فرهنگ به عنوان حکم جاهلیت یاد کرده و در آیات بسیاری به اعتقادات و فرهنگ رایج عصر خود حمله می‌کند: «أَفَحُكْمَ الْجَهْلِيَّةِ يَبْغُونَ وَ مَنْ أَحْسَنُ مِنْ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ»^۲. آیا حکم جاهلیت را می‌جوئید؟ برای گروهی که باور دارند، حکم چه کسی از حکم خدا بهتر است؟ همچنین از فرهنگ به عنوان سنن یاد کرده و در آیات بسیاری سنت گذشتگان و آداب و رسوم آن‌ها را یادآوری کرده است: «قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ»^۳ پیش از شما، سنت‌هایی وجود داشت و هر قوم، طبق اعمال و صفات خود، سرنوشت‌هایی داشتند؛ که شما نیز همانند آن را دارید. پس بر روی زمین، گردش کنید و ببینید سرانجام کار تکذیب‌کنندگان آیات خدا چگونه بود.

۱- قرآن کریم، سوره ابراهیم، آیه ۴.

۲- قرآن کریم، سوره مائده، آیه ۵۰.

۳- قرآن کریم، سوره آل عمران، آیه ۱۳۷.

ب) فرهنگ در روایات

گسترده‌گی مفهوم فرهنگ و فراگیری آن در فرهنگ اهل بیت (ع) باعث می‌شود که تمامی روایاتی صحیحی که از جانب ایشان وارد شده است، زیر مجموعه عنوان فرهنگ اسلام و اهل بیت (ع) قرار بگیرد. لذا آوردن چند روایات از میان چند صد هزار روایاتی که از حضرات معصومین (ع) صادر شده کار سختی می‌باشد. اما چون لفظ فرهنگ معادل کلمه «سنت» می‌باشد، حدیثی از حضرت رسول اکرم (ص) را با عنوان لزوم تلاش هر مسلمانی در ایجاد فرهنگ صحیح اجتماعی و اثراتی که این کار فرهنگی در جامعه می‌گذارد را مطرح می‌نماییم.

قال رسول الله (ص): مَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرٌ مِّنْ عَمَلِ بِهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ، (کافی، ج ۵: ۹) هر کس سنت نیکویی را بنا نهد، اجری برابر اجر همه عمل‌کنندگان به آن عمل تا روز قیامت برای اوست، بدون اینکه از اجر آنان کم گردد.

این حدیث به صورت کلی دلالت بر این دارد که افراد جامعه اسلامی باید از تلاش فرهنگی دست نکشیده و در جهت تعالی فرهنگ اسلامی بکوشند؛ زیرا این امر باعث سعادت اخروی آن شخص شده و تا قیامت اثرات این کار فرهنگی عاید آن شخص خواهد شد.

ویژگی‌های کار فرهنگی از منظر آیات و روایات

۱- آغاز هر کار از جمله فرهنگی باید با نام خدا باشد.

خداوند می‌فرماید: اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ؛ بخوان به نام پروردگارت که آفرید.^۱

در این آیه، خداوند به پیامبرش دستور می‌دهد که با نام خداوند قرآن را آغاز کند. پیامبر صلی الله علیه و آله نیز در هر کاری با نام و یاد خدا کارها را آغاز می‌کرد و این جزو سیره و منش آن حضرت بود. در روایتی امام حسن عسکری علیه السلام از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله نقل کرده است که:

كُلُّ امْرِئٍ ذِي بَالٍ لَمْ يُذْكَرْ فِيهِ بِسْمِ اللَّهِ فَهُوَ أَتْبَرٌ. (بحار الانوار، ج ۷۳: ۳۰۵)

۱- قرآن کریم، سوره علق، آیه ۱.

هر کار مهمی که در آن بسم الله گفته نشود ناقص و بی دنباله خواهد بود و به سرانجام نمی‌رسد.

بنابراین، کارهای فرهنگی را که از قداست خاصی برخوردار است باید با نام خدا شروع کرد و از خداوند درخواست کرد که آن را به سرانجام برساند. از آنجا که شروع هر کار با گذاردن سنگ بنای آن و تعیین جهت‌گیری آن توأم است مسلماً کاری که با نام خدا آغاز نشود جهت الهی نیز ندارد.

۲- نتیجه یک کار فرهنگی باید ایجاد حیات معنوی باشد.

خداوند می‌فرماید:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ...؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، چون خدا و پیامبر، شما را به چیزی فرا خواندند که به شما حیات می‌بخشد، آنان را اجابت کنید...^۱

بر اساس معارف اسلامی روح انسان، همانند جسم او، مرگ و حیاتی ویژه خود دارد و چه بسا جسمی زنده ولی گرفتار مرگ روحی است. انسان‌هایی که جز برآوردن نیازهای جسمی خود، دغدغه دیگری ندارند، از این نمونه‌اند و در میان زندگانی که روحشان نیز زنده است کسانی هستند که هر روز زنده‌تر شده و یا برعکس به مرگ کامل روحی نزدیک می‌شوند.

پیام قرآن برای زنده‌دلان آن است که اگر می‌خواهند روحشان زنده‌تر و فعال‌تر شود، باید خود را در معرض دعوت‌هایی که از سوی خدا و رسول به آنها می‌رسد قرار داده و به آنها جواب مثبت گویند.

از آنجا که همه دعوت‌های آسمانی از سنخ راهنمایی‌های فرهنگی است باید گفت که از میان فعالیت‌های فرهنگی فقط آن‌هایی سازنده و سودمند است که حیات معنوی انسان‌ها را هدف قرار دهد. به عبارت دیگر، قرآن کریم برای به سعادت رساندن انسان‌ها، فطرت سالم و عقل خدادادی آنان را به کار گمارده و پیامبران را برای آموزش و راهبری‌شان بدان افزوده است. همه این ابزارهای هدایت از مقوله «فرهنگ» است و فقط

۱- قرآن کریم، سوره انفال، آیه ۲۴.

برنامه‌هایی برای سعادت انسان به کار می‌آید که همانند آموزه‌های پیامبران، فرهنگ بشریت را مخاطب قرار دهد.

یعنی اگر بخواهیم مختصات یک برنامه فرهنگی موفق را ترسیم کنیم، کافی است خط سیر تعالیم انبیا را در قرآن بازنویسی نماییم. خط سیر انبیا همان است که مردمان را به سوی آن خوانده‌اند یا از ارتکابش هشدار داده‌اند.

بر اساس آیه بالا، حقیقت و ماهیت کار فرهنگی ایجاد حیات معنوی و عقلانی در میان مردم است. کار فرهنگی نه تنها نباید انسان را به سراشیبی سقوط سوق دهد بلکه باید روحی تازه در او بدمد و شور و امید جاودانگی را برای او به ارمغان بیاورد.

۳- کار فرهنگی را باید از خانواده و نزدیکان شروع کرد.

خداوند می‌فرماید:

وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ؛ و خویشان نزدیکت را هشدار ده.^۱

بر اساس آنچه که در کتب تاریخ آمده است، با نزول آیه بالا، پیامبر مأمور شد دعوتش را آشکار کند؛ زیرا تا قبل از آن، دعوت مخفیانه بود و عده کمی، اسلام را پذیرفته بودند. بر اساس آیه فوق باید دعوت را از خویشاوندان خودش شروع کند.

همچنین در سوره تحریم آیه ۶، خداوند می‌فرماید:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ...؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خودتان و کسانتان را از آتشی که سوخت آن، مردم و سنگ‌هاست حفظ کنید...^۲

همچنین در روایات معصومان علیهم السلام بر ارشاد و هدایت خانواده نیز تأکید شده است. امام علی علیه السلام در این باره می‌فرماید: عَلِّمُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ الْخَيْرَ وَ ادَّبُوهُمْ؛ خود و خانواده خویش را نیکی بیاموزید و آنها را ادب کنید». (تفسیر نمونه، ج ۲۴: ۲۹۴)

بنابراین، از آیات و روایات بالا به دست می‌آید که برای داشتن جامعه‌ای با فرهنگ و مؤدب به آداب و فرهنگ دینی، باید از خانواده و خویشاوندان آغاز کرد؛ زیرا اجتماع از

۱- قرآن کریم، سوره شعراء، آیه ۲۱۴.

۲- قرآن کریم، سوره تحریم، آیه ۶.

واحدهای کوچک‌تری به نام خانواده شروع می‌شود و وقتی خانواده‌ها اصلاح شدند و کار فرهنگی روی آن‌ها انجام گرفت، خود به خود اجتماع نیز تربیت می‌شود.

از سوی دیگر، شروع یک حرکت فرهنگی از خانواده و آشنایان راحت‌تر انجام می‌پذیرد، زیرا هم سوابق پاکی را بهتر می‌شناسند و هم محبت خانوادگی که بین افراد وجود دارد سبب می‌شود که به کلام او بهتر توجه کنند و از کینه‌ها و دشمنی به دور باشند.

بر این اساس، همه کسانی که مایل‌اند کار فرهنگی انجام دهد باید اول از خود و سپس خانواده و آنگاه خویشان شروع کنند و در نهایت در جامعه این کار را ادامه دهند.

۴- محور کار فرهنگی دعوت به یکتاپرستی و مبارزه با طاغوت است.

خداوند می‌فرماید:

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ ...؛ و در حقیقت، در میان هر امتی فرستاده‌ای برانگیختیم [تا بگوید: «خدا را بپرستید و از طاغوت [= فریبگر] پرهیزید ...»]

این آیه می‌فرماید اساس و محور کار فرهنگی، باید دعوت به یکتاپرستی و دوری از طاغوت و هر چیز اغواگری باشد و هر آنچه غیر از این باشد انحراف است. بنابراین، محور قرار گرفتن چیزهای دیگر مثل سرگرمی، تفریح، هیجان‌های کاذب و خشونت، فاصله گرفتن از کار فرهنگی مطلوب است.

۵- کار فرهنگی باید تدریجی و از روی نظم و برنامه باشد.

خداوند می‌فرماید:

وَ قُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَ نَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا؛ و قرآنی [با عظمت را] بخش بخش [بر تو] نازل کردیم تا آن را به آرامی به مردم بخوانی، و آن را به تدریج نازل کردیم.^۲

۱- قرآن کریم، سوره نحل، آیه ۳۶.

۲- قرآن کریم، سوره اسراء، آیه ۱۰۶.

خداوند در این آیه می‌فرماید: قرآن را بخش بخش و به تدریج در طول ۲۳ نازل کردیم تا اینکه آن را به آرامی بر مردم بخوانی و نتیجه اصلی آن که عمل به قرآن است، تحقق یابد؛ زیرا تغییر فرهنگ و اصلاح جامعه یک شبه امکان‌پذیر نیست و باید به تدریج احکام صادر شود و کم‌کم مردم را با حقایق آشنا کرد.

این نزول تدریجی، مستلزم امر دیگری نیز است و آن وجود نظم و سازمان‌دهی در خود قرآن است؛ زیرا اگر نظم در قرآن نباشد، ممکن است کلام بعد، کلام قبل را نقض کند یا اینکه به علت طول کشیدن نزول، صحبت‌ها با همدیگر منافات داشته باشند. بنابراین، لازمه امر تدریجی، نظم و سازمان‌دهی است چنان‌که خداوند در آیه دیگری در مورد قرآن می‌فرماید:

«... وَ رَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلاً؛ و آن را به آرامی بر تو خواندیم».^۱ در کتاب تفسیر نمونه ترتیل را این‌طور معنی کرده است: «پی در پی آوردن سخنان یا آیات روی نظم و حساب». در ادامه می‌گوید:

بنابراین، جمله «و رتلناه ترتیلاً» اشاره به این واقعیت است که آیات قرآن تدریجی و در مدت ۲۳ سال نازل شده است اما این نزول تدریجی، روی نظم و حساب و برنامه‌ای بوده به گونه‌ای که در افکار، رسوخ کند و دل‌ها را مجذوب کند». (تفسیر نمونه، ج ۱۵: ۸۴) بنابراین، کارهای فرهنگی نیز باید روی نظم و برنامه‌ریزی انجام شود و از هرگونه تصمیم و برنامه مقطعی پرهیز کرد. باید برنامه بلندمدت از سوی مراجعی همچون شورای عالی انقلاب فرهنگی تدوین شود. چطور برای اقتصاد برنامه‌های بلندمدت ریخته می‌شود اما فرهنگ که اهمیت دو چندان دارد، برنامه‌ای نداشته و هر کس که از راه رسد، اجازه یابد طرحی را اجرا نماید؟! تا چه زمانی باید منفعلانه نسبت به تهاجم فرهنگی بیگانگان عمل کنیم و هیچ راهبرد و سیاست بلندمدتی نداشته باشیم؟!

۶- استقلال فرهنگی باید حفظ شود.

خداوند می‌فرماید:

۱- قرآن کریم، سوره فرقان، آیه ۳۲.

وَ لَنْ يُجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا؛ و خداوند هرگز بر [زیان] مؤمنان، برای کافران راه [تسلطی] قرار نداده است.^۱

بر اساس آیه بالا خداوند هیچ راه تسلطی را برای کافران به زیان مؤمنان قرار نداده است؛ نه از نظر نظامی نه سیاسی، نه اقتصادی، نه فرهنگی و نه هیچ راه دیگری. اگر در جامعه خلاف این اتفاق افتاده و مسلمانان در همه زمینه‌ها و جهات تحت سیطره بیگانگان و کفار قرار دارند به جهت این است که مسلمانان راه و رسم ایمان و وظایف و مسئولیت‌های خویش را به کلی فراموش کرده‌اند، نه خبری از اتحاد و اخوت اسلامی در میان است و نه به معنی واقعی کلمه جهاد انجام می‌دهند و نه علم و آگاهی‌ای دارند که اسلام آن را از لحظه تولد تا مرگ بر همه لازم شمرده است. (تفسیر نمونه، ج ۴: ۱۷۶)

علاوه بر این آیه، روایات هم بر استقلال مسلمانان و زیر بار کفار نرفتن تأکید کرده‌اند. چنانکه پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «الْإِسْلَامُ يُعْلَوُ وَ لَا يُعْلَى عَلَيْهِ؛ اسلام برتری می‌گیرد و چیزی بر آن برتری نمی‌گیرد». (نهج الفصاحه: ۳۶۷)

همچنین برای نشان دادن استقلال فرهنگی می‌توان به جریان تغییر قبله در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله اشاره کرد. در آن زمان یهودیان مسلمانان را که به سوی بیت‌المقدس نماز می‌خواندند تحقیر و تمسخر می‌کردند؛ که شما دین و فرهنگ مستقل ندارید و به سوی قبله ما عبادت می‌کنید. خداوند با بیان آیات ۱۴۴ سوره بقره به پیامبرش راه هرگونه سلطه یهودیان بر مسلمانان را بست. بنابراین، اگر می‌خواهیم احکام و ارزش‌های اسلامی در کشورمان حاکم باشد، باید استقلال را در همه جهات به ویژه استقلال فرهنگی را رعایت کنیم؛ زیرا اگر فرهنگ کشوری در سیطره بیگانگان قرار گیرد، دیگر ابعاد اجتماعی نیز از هجوم آن‌ها در امان نخواهند ماند. یکی از دلایلی که رهبر انقلاب، سال ۹۳ را به سال اقتصاد و فرهنگ نام‌گذاری کردند، رخنه‌هایی بوده است که از سوی بیگانگان و عوامل داخلی آنان، در فرهنگ ما صورت گرفته است و هر روز به نام اسلام و هنر و فرهنگ، نمادهای غربی را در کشور رواج می‌دهند و ذائقه مردم را به نفع بیگانگان تغییر می‌دهند. تبادل فرهنگی بین ملت‌ها منعی ندارد و بلکه امری اجتناب‌ناپذیر و حتی گاه پسندیده است، اما مجذوب فرهنگ بیگانگان شدن و فراموشی

۱- قرآن کریم، سوره نساء، آیه ۱۴۱.

فرهنگ خود چیزی جز تسلط بیگانگان نیست. باید پذیرفت که حفظ این استقلال امروزه با در هم نوردیده شدن مرزها و وجود وسایل ارتباط جمعی سریعی چون ماهواره و اینترنت کاری بس دشوار شده است، اما محال نیست. باید سعی و تلاش دو چندان کرد و مدیریت دلسوز به کار گماشت تا از آسیبها کاسته شود.

۷- در کار فرهنگی باید استقامت داشت.

خداوند می‌فرماید:

فَأَسْتَقِيمُ كَمَا أَمَرْتُ وَ مَنْ تَابَ مَعَكَ ... ؛ پس، همان‌گونه که دستور یافته‌ای ایستادگی کن و هر که با تو توبه کرده [نیز چنین کند].^۱

خداوند در این آیه پیامبر خود و همه کسانی را که از شرک توبه کردند و ایمان آوردند به استقامت در راه تبلیغ و ارشاد و مبارزه با دشمن و استقامت در انجام وظایف الهی دستور می‌دهد. استقامت نیز باید برای اطاعت از فرمان الهی باشد و آن‌گونه که او دستور داده انجام شود و اهداف دیگری در کار نباشد.

از ابن عباس نقل شده است که: هیچ آیه‌ای بر رسول خدا صلی الله علیه و آله نازل نشده که سخت‌تر و پرمشقت‌تر از این آیه باشد. از همین رو، که وقتی اصحاب از آن حضرت پرسیدند چه زود پیری در شما اثر کرد، در جواب آن‌ها فرمود: «شَیْبَتِنِي هُوْدُ وَ الْوَاقِعَةُ؛ سوره هود و واقعه پیرم کرد». (ترجمه مجمع البیان، ج ۱۲: ۱۳۷)

بنابراین، کسانی که کار فرهنگی انجام می‌دهند باید در کار خود استقامت داشته باشند و از سختی‌ها و مشکلاتی که در روند کار پیش می‌آیند نهراسند. (تفسیر نمونه، ج ۹: ۲۵۷)

همچنین در آیه دیگر خداوند به پیامبرش می‌فرماید:

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أَوْلُوا الْعَزْمِ مِنَ الرَّسْلِ ...؛ پس همان‌گونه که پیامبران نستوه، صبر کردند، صبر کن ...^۲

۱- قرآن کریم، سوره هود، آیه ۱۱۲.

۲- قرآن کریم، سوره احقاف، آیه ۳۵.

یعنی تنها تو نیستی که با مخالفت و عداوت مردم مواجه هستی، بلکه پیامبران بزرگ قبل از تو نیز دچار لجاجت‌بازی و نافرمانی‌های مردم شده بودند و صبر کردند، حضرت نوح علیه السلام ۹۵۰ سال دعوت کرد ولی عده کمی به او ایمان آوردند. حضرت ابراهیم علیه السلام را در آتش انداختند، حضرت موسی را تهدید به مرگ کردند، حضرت عیسی را بعد از آزار فراوان، قصد کشتن او را داشتند که خداوند او را نجات داد. بنابراین، مشکلات در کار تبلیغ و ترویج فرهنگ دینی همیشه بوده و باید بر آن استقامت و صبر داشت. استقامت در کارها، پیروزی را نزدیک می‌کند و موجب گشایش می‌شود.

در حدیثی امام علی علیه السلام می‌فرماید:

عَلَيْكَ بِمَنْهَجِ الْإِسْتِقَامَةِ فَإِنَّهُ يُكْسِبُكَ الْكِرَامَةَ وَ يَكْفِيكَ الْمَلَامَةَ. (میزان الحکمه، ج ۹: ۵۹۱)

بر تو باد پایداری در راه راست، زیرا که این کار به تو کرامت می‌بخشد و سرزنش را از تو باز می‌دارد.

۸- عنصر زمان و مکان در کارهای فرهنگی اهمیت دارد.

خداوند می‌فرماید:

قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الزَّيْنَةِ وَأَنْ يُخْشَرَ النَّاسُ ضَحَّى؛ [موسی] گفت: موعد شما روز جشن باشد که مردم پیش از ظهر گرد می‌آیند.^۱

بعد از آنکه فرعون معجزات حضرت موسی را دید و در او تأثیری نگذاشت، تصمیم گرفت با کمک ساحران به مبارزه با موسی علیه السلام برخیزد از این‌رو به حضرت موسی علیه السلام گفت: روزی را برای این مبارزه تعیین کند و حضرت موسی علیه السلام گفت: میعاد ما و شما روز زینت (روز عید)، قبل از ظهر باشد. انتخاب این زمان به این دلیل بود که مردم در این روز کسب و کار را تعطیل و در مراسم شرکت می‌کردند. همچنین در آن هنگام از روز، هوا روشن بوده و همه چیز قابل مشاهده است.

بنابراین، انتخاب زمان و مکان برای کار فرهنگی اهمیت فراوان دارد و غفلت از این امر، می‌تواند اثرهای معکوس داشته باشد. گفتن حرف حق در زمان نامناسب یا مکان

غیر مرتبط، نتیجه دلخواه را نخواهد داشت. رعایت این امر، نیاز به آگاهی و بصیرت دارد. خداوند وقتی می‌خواهد قرآن را نازل کند، می‌گوید: «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ؛ ما [قرآن را] در شب قدر نازل کردیم». شب قدر وقتی است که از هزار ماه بهتر است. چرا خداوند قرآن را در شب دیگری نازل نکرد؟ معلوم می‌شود زمان نزول قرآن شب خاصی است تا مردم بیشتر به آن توجه کنند.

توجه به زمان و مکان در هر کاری مخصوصاً فرهنگی، اهمیت ویژه‌ای دارد. کسانی در کارها موفق‌اند که بدانند در هر زمانی چه کاری را باید انجام دهند و این فرع آن است که شخص به موقعیت زمانی و مکانی خود آگاه باشد. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «الْعَالِمُ بِزَمَانِهِ لَا تَهْجُمُ عَلَيْهِ الْوَابِسُ؛ کسی که زمان خود را بشناسد در آماج شبهات قرار نمی‌گیرد». (همان، ج ۵: ۳۶)

۹- به کارگیری همه ابزارها و فرصت‌ها در امور فرهنگی.

خداوند می‌فرماید: «إِن أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ؛ من قصدی جز اصلاح [جامعه] تا آنجا که بتوانم ندارم.^۱ خداوند در این آیه به نقل از حضرت شعیب علیه السلام که قوم خود را خطاب قرار داده بود، می‌فرماید: «من قصدی جز اصلاح جامعه و جلوگیری از انحرافات ندارم تا آنجا که توانایی داشته باشم». این به این معناست که تمام فکر و ذکر انبیا در همه حالات برای اصلاح جامعه بود و از تمام امکانات و ابزارها برای این کار بهره می‌بردند. آیه دیگری به نقل از حضرت نوح در تأیید مطلب فوق آمده است:

قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا؛ [نوح] گفت: ای پروردگار من، من قوم خود را شب و روز دعوت کردم. در این آیه نیز حضرت نوح علیه السلام به خداوند عرض می‌کند که من قوم خود را شب و روز دعوت کردم. در واقع این آیه می‌فرماید: برای ارشاد و هدایت نباید بر ابزارهای متعارف و فرصت‌های محدود متمرکز شد و همه امکانات را باید به کار گرفت.

بنابراین، متولیان فرهنگی نیز باید این شیوه را مد نظر داشته باشند و خود را تابع مقررات محدود اداری ندانند. در هر جا و هر مکان و با هر ابزاری که شرعاً مجاز باشد

۱- قرآن کریم، سوره هود، آیه ۸۸.

باید کار فرهنگی انجام داد و جامعه را اصلاح کرد. متولی فرهنگی اگر خود را کارمند به حساب آورد و فقط در ساعات کاری اداری احساس مسئولیت کند راه به جایی نخواهد برد. چنان که رهبر انقلاب در نام‌گذاری سال ۱۳۹۳ به نام سال اقتصاد و فرهنگ از دو مؤلفه دیگر نیز نام برده است که یکی عزم ملی و دیگری مدیریت جهادی است. مدیریت جهادی اشاره به راه‌کار فوق است؛ یعنی در کار فرهنگی و اقتصادی باید جهادی و خستگی‌ناپذیر عمل کرد و منتظر زمان و مکان و بودجه ایده آل نماند.

استراتژی دفاع فرهنگی

برای مقابله با تهاجم دشمن باید استراتژی فرهنگی داشته و با برنامه‌ریزی دقیق در حفظ فرهنگ اسلامی گام‌های مهمی برداشت. در این قسمت به چند مورد از برنامه‌ریزی دفاعی اشاره می‌شود:

۱- قطع وابستگی فرهنگی

راهبرد فرهنگی، مسئله بسیار مهم و حیاتی در بقا و قوام یک جامعه است؛ به‌ویژه اگر آن جامعه مبتنی بر ارزش‌های دینی شکل گرفته باشد. حفظ اصول و ارزش‌های اسلامی تنها با سیاست فرهنگی مستقل امکان‌پذیر می‌باشد، تضمین استقلال در سایر جهات با وجود وابستگی فرهنگی، نوعی ساده‌اندیشی است. امام خمینی فرمودند: «ساده‌اندیشی است که گمان شود با وابستگی فرهنگی، استقلال در ابعاد دیگر یا یکی از آن‌ها امکان‌پذیر است». (صحیفه نور، ج ۱۵: ۱۶۰)

۲- جامعه را باید دعوت به توحید کرد.

۳- خودسازی متولیان فرهنگی.

در اجرای فرهنگ‌سازی دینی برای مقابله با تهاجم فرهنگی دشمن، گام نخست خودسازی متولیان فرهنگی و گام بعدی دیگر سازی است. امام صادق (ع) می‌فرماید: کونوا دعاء الناس باعمالکم، ولا تکنوا دعاءً بالسنتکم. (بحارالانوار، ج ۵: ۱۹۸)

۴- صبر و استقامت در امر اصلاح فرهنگی جامعه، صفت بارز اغلب انبیاء و امامان ما صبر و شرح صدر و استقامت ایشان است. از جمله حضرت ایوب، حضرت یعقوب، حضرت نوح و عیسی و ... و به خصوص پیامبر اسلام صلوات الله علیه.

۵- شناخت همه جانبه تهاجم فرهنگی و اهداف دشمن از آن.

۶- تقویت بینش دینی و سیاسی مردم: تقویت باورهای دینی و پی ریزی بینشی درست در زمینه تعالیم دینی و سیاست می‌تواند چون سنگری نفوذناپذیر مردم را در برابر تهاجم فرهنگی دشمن محافظت نماید و سود جویان غرب را ناکام و ناامید سازد و مردم را به جهت‌گیری صحیح رفتاری رهنمون شود و از کژروی و ناهنجاری‌ها باز دارد.

قرآن کریم در این باره می‌فرماید: «... يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ...»^۱ پروردگارشان به سبب ایمانشان هدایتشان می‌کند».

۷- اشباع نیازهای طبیعی انسان از راه‌های مشروع: انسان مجموعه‌ای در هم پیچیده از غرایز گوناگون است و رها ساختن نامعقول مردم در بهره‌گیری هرچه بیشتر و به هر شکل ممکن از این نیروهای غریزی و مقدس، آنان را از تلاش در سازندگی خویش و جامعه باز می‌دارد و جلوگیری از ارضای غرایز در حد مشروع، یا ناتوانی در برآوردن نیازهای طبیعی نیز زمینه را برای روی آوردن به سوی برنامه‌های مخرب دشمن فراهم می‌آورد.

۸- گسترش امر به معروف و نهی از منکر: اگر مردم به این اصل مهم دینی و عقلی آگاهی یابند و خود را مقید و عامل به آن کنند و هر کس در محدوده زندگی خویش با فساد و زشتی‌ها مبارزه کند و مردم را به نیکی دعوت نماید دشمن هرگز روزه‌ای برای نفوذ نخواهد یافت. (شاهد خطیبی، بی‌تا، به نقل از سایت لیل‌القدر) خداوند متعال در این باره می‌فرماید: «وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ».^۲ این آیه بیان می‌دارد که امر به معروف و نهی از منکر از لوازم و واجبات اجتماع سالم و صالح است.

۹- تلاش برای زدودن فقر اقتصادی: تنگدستی از جمله پلیدترین پدیده‌های جامعه است حقیقت ناگواری که پیشوایان دین آن را زمینه‌ساز کفر دانسته‌اند. پیامبر

۱. قرآن کریم، سوره یونس، آیه ۹.

۲. قرآن کریم، سوره آل عمران، آیه ۱۰۴.

اکرم (ص) می‌فرماید: «کاد الفقر ان یكون کفراً» (بحارالانوار، ج ۷۰: ۲۴۶) دانشمندان فقر را عاملی برای آغاز انحراف و بزهکاری می‌دانند.

۱۰- استفاده از فن آوری نوین در عرصه فعالیت‌های فرهنگی.

۱۱- تقویت رسانه‌های داخلی و غنی‌سازی برنامه‌های فرهنگی آن‌ها با رویکرد تقویت هویت دینی و ملی و خنثی‌سازی تهاجم فرهنگی دشمن.

۱۲- تقویت مساجد و کانون‌های فرهنگی.

۱۳- شناخت کامل فرهنگ اسلامی و ملی.

۱۴- مشارکت دادن نوجوانان و جوانان در فعالیت‌های فرهنگی.

۱۵- بازنگری در منابع درس دانشگاهی به‌ویژه دروس مرتبط با علوم انسانی.

۱۶- توجه به مراکز آموزشی و تبلیغی.

اهتمام به برنامه‌ریزی صحیح و هدف‌دار در نظام آموزشی و تبلیغی کشور، نقش اصلی را در تحقق اهداف فرهنگی جامعه ایفا می‌کند. دشمنان نیز برای نفوذ در این مراکز، بیش‌تر از جاهای دیگر، تلاش می‌کنند.

۱۷- تحول فرهنگی.

هویت و موجودیت واقعی یک جامعه را فرهنگ آن جامعه تشکیل می‌دهد و انحراف آن، جامعه را اگرچه در ابعاد سیاسی، اقتصادی و صنعتی و نظامی قدرتمند باشد، پوچ و میان‌تهی می‌سازد. امام راحل (ره) عزت و قدرت یک ملت را، تنها در سایه تحول فرهنگی آن ملت می‌دانستند: «بزرگ‌ترین تحولی که باید بشود، در فرهنگ باید بشود، برای این‌که بزرگ‌ترین مؤسسه‌ای است که ملت را یا به تباهی می‌کشد یا به اوج عظمت و قدرت می‌کشد». (صحیفه نور، ج ۶: ۲۵۲)

نتیجه‌گیری

اصلی‌ترین کاری که دشمنان در هر اجتماعی می‌کنند. تأثیر در اندیشه‌ها و سپس تغییر ارزش‌هاست. هجوم فرهنگی در هر زمانی متناسب با شرایط آن زمان انجام می‌گیرد.

آنچه مهم است، این است که مظاهر هجوم فرهنگی را در جامعه خود و شرایطی که در آن زندگی می‌کنیم، بشناسیم.

معمولاً تهاجم فرهنگی در سه محور اساسی صورت می‌گیرد:

۱- بینش‌ها و باورها؛

۲- ارزش‌ها و گرایش‌ها؛

۳- رفتارها و کردارها.

بیگانگان برای از بین بردن باورهای دینی ما، مانند اعتقاد به خدا، معاد، وحی، روح، فرشته و معنویات می‌گویند: «این‌ها افسانه و خیال‌بافی است، انسان باید واقع‌بین و تحصلی باشد، اثباتی فکر کند. اعتقاد به ماورای طبیعت و آنچه نامحسوس است، ایده آلیستی است. انسان مطلقاً نمی‌تواند به هیچ‌چیز اعتقاد جزمی و یقینی پیدا کند هر کس چنین اعتقادی داشته باشد، دگماتیست است». امروز دنیای غرب می‌گوید: «اصلاً اعتقاد به این مطالب خرافات است چیزی را که نمی‌بینی و حس نمی‌کنی، نپذیر؛ اگر بپذیری خیالاتی و ایده آلیست شده‌ای. اگر به چیزی اعتقاد پیدا کردی نسبت به آن تعصب نورز. هر کسی برای خود عقیده‌ای دارد، تو نیز اعتقاد خود را داشته باش؛ اما اصرار نکن که حرف من حق است و حرف تو باطل. عیسی به دین خود موسی به دین خود. حق نداری به دیگران تحمیل کنی تا اسلام را بپذیرند، حتی بت پرستی هم یک عقیده است. اگر کسانی بگویند فلان عقیده حق است عقاید دیگر باطل مردم باید به حق ایمان بیاورند و گرنه گمراه‌اند و به عذاب آخرت مبتلا می‌شوند همزیستی مسالمت‌آمیز تحقق نمی‌یابد».

اما قرآن چه می‌گوید؟ به نظر قرآن یقین یکی از برترین ویژگی‌های انسانی و کمالات اخلاقی است. هنگامی که صفات هدایت‌شدگان را بر می‌شمارد، آن‌ها را دارای یقین می‌داند: «و بالاخره هم یوقنون»^۱ در مقابل، وقتی صفات مردمی را که از هدایت به دور مانده‌اند و راه ضلالت در پیش گرفته و سقوط کرده‌اند بر می‌شمارد، آن‌ها را دچار

۱- قرآن کریم، سوره بقره، آیه ۴.

شک و تردید ذکر می‌کند: «بل هم فی شک منها»^۱ کسانی را که در مسائل دینی دارای روح تسامح و تساهل هستند، نکوهش می‌کند.

چرا دشمنان با داشتن اعتقاد دینی توأم با یقین مخالفت می‌کنند؟ اگر این مسائل جدی گرفته شود شکل زندگی انسان عوض می‌شود. نمونه‌هایی از جدی گرفتن ارزش‌های دینی را در زمان جنگ، در نوجوانان دیده‌ایم که چه حماسه‌هایی در جبهه‌ها به وجود آورده‌اند، دنیا هنوز هم از آن حماسه می‌لرزد.

سخن ما این است که ما یک سلسله باورهای درست داریم و می‌خواهیم آن‌ها را به دیگران عرضه و برای آن‌ها اثبات کنیم؛ ولی آن‌ها می‌گویند: اولاً دلایل عقلی اعتباری ندارد و تنها باید دلایل حسی را پذیرفت. ثانیاً، هرگز حقیقت کشف نخواهد شد و آدمی نمی‌تواند منطقاً از شک پا فراتر نهد. این سخنانی است که مخالفان دین برای از بین بردن ایمان در زمینه شناخت مطرح می‌کنند.

تأثیر ارزش‌های اسلامی و توجه مردم به آن‌ها را ما در زمان جنگ بسیار دیده یا شنیده‌ایم. علت جبهه رفتن جوانان ما و فداکاری و ایثار آن‌ها در دوران پس از انقلاب و پشتیبانی مردم به غیر از وجود آن باورهای اصلی در آن‌ها مانند اعتقاد به خدا، معاد، نبوت و ... پای بندی به یک سلسله ارزش‌ها، مانند ایثار، جانبازی، فداکاری چه بود که موجب افتخار آفرینی در صحنه‌های بین‌المللی شد.

امروز دشمنان سعی دارند تا پای بندی ما را نسبت به ارزش‌ها سست کنند؛ لذا می‌گویند: «ارزش‌ها اعتباری است. یک روز مردم به چیزی دل می‌بندند روز دیگر به چیز دیگر. نزد عده‌ای شهادت‌طلبی، ایثار و ... ارزش است، نزد عده‌ای دیگر، کاخ، پول‌پرستی، رقاصی، خوانندگی، صنعت، تکنولوژی و ... تأثیر فرهنگ‌ها باعث می‌شود که نظام ارزشی تغییر کند و این مطلب در طول تاریخ بوده و خواهد بود. ارزش‌ها قابل اثبات عقلانی نیست؛ به علاوه دلیل عقلانی اعتباری هم ندارد. دلایل متافیزیکی نیز در زمینه ارزش‌ها قابل قبول نیست؛ چون ارزش‌ها اعتباری است و اعتبارات برهان بردار نمی‌باشد».

اگر این افکار به مردم القا شود که ارزش‌ها اعتباری است و ما «باید» و «نباید» نداریم مردم آن فداکاری‌ها را، که به نفع مستکبران نیست، نخواهند داشت؛ فداکاری‌ها و پای بندی به ارزش‌ها بود که باعث شد تمام قدرت‌های جهان، که دست به دست هم داده بودند، نتوانند ملت ما را به زانو درآورند.

استکبار در مبارزات خود با ملت ایران از راه‌های سیاسی، نظامی و اقتصادی اقدام کرد. در مبارزه سیاسی، گروهک‌ها و تشکلات حزبی درست کردند. در بعد نظامی، جنگ تحمیلی و فتنه‌های داخلی به راه انداختند. در زمینه اقتصادی هم، کشور ما را محاصره اقتصادی کردند و اجناس خریداری شده و قطعات یدکی و پول‌های ما را تحویل ندادند. چون در همه این راه‌ها شکست خوردند، راه «مبارزه فرهنگی» را انتخاب کردند.

تزریق افکار انحرافی، التقاطی و الحادی از حربه‌های آن‌هاست. اگر شرایط اقتضا می‌کرد همه باورها و ارزش‌ها را منکر می‌شدند؛ اما چون زمینه را مساعد نمی‌بینند، به اسم «دین» و «تحقیقات جدید در اسلام نوین»، سعی می‌کنند تا باورها و ارزش‌ها را از بین ببرند. چرا که، حیات و منافع آن‌ها به خطر افتاده است. مسئله انقلاب و ارزش‌های اسلامی به ایران منحصر نیست، بلکه به سایر کشورهای اسلامی نیز سرایت کرده است و این روند ادامه خواهد داشت. لذا، مخالفان تلاش می‌کنند تا این بینش الهی را در زادگاه خود مدفون سازند و به ما القا کنند که اشتباه کرده‌ایم و معرفت یقینی و نظام ارزش حقیقی وجود ندارد. این همان هجوم فرهنگی است؛ یعنی تحمیل یک سلسله نظریات فلسفی، معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی به‌عنوان «مسائل فلسفی نو».

در کنار سست کردن باورهای دینی و ارزش‌ها، استعمارگران می‌کوشند تا از میزان پای بندی مردم به اعمال شرعی بکاهند: گناه و حرام را خوب جلوه دهند و تقید و مسائل شرعی را «خشک‌مقدسی» تعبیر می‌کنند.

برای پیروزی در آن زمینه از وسایل تبلیغاتی و هنری نیز استفاده می‌کنند و حتی با برگزاری محافل علمی، افرادی را که قدرت تحلیل علمی ندارند تحت تأثیر قرار می‌دهند لذا به تدریج، جهت فیلم‌ها عوض می‌شود و به‌جای آن که ایثار و فداکاری و ... نشان داده شود مسائل عشقی، جنسی و ... مطرح می‌شود.

در زمینه عمل، مهاجمان فرهنگی مردم را به تبعیت از خواسته‌های خود نیز وادار می‌کنند. به‌عنوان مثال، برای از بین بردن هویت ملی ما و تبلیغ فرهنگ منحط خود، اقدام به ترویج مد می‌کنند. لذا، لباس‌هایی وارد بازار می‌شود که منقش به تصاویر حیوانات و خط بیگانه باشد. بدین‌وسیله و با استفاده از خود مردم، سعی در اشاعه فرهنگ، خط، زبان و علم خود دارند.

به کارگیری همه ابزارهای فرهنگی، توجه به عنصر زمان، استقامت در فعالیت فرهنگی، به تدریج پیش بردن اهداف فرهنگی، دعوت همه جهان به توحید و توجه به خانواده و مشکلات آن، ایجاد فضای معنوی چنانچه در فتنه ۸۸ با آوردن پیکر پاک شهیدان حال و هوا تغییر یافت، از جمله اقداماتی است که در قرآن و روایت به آن اشاره شده است. امید است با به کارگیری پدافند غیر عامل فرهنگی بتوان تهاجمات فرهنگی را خنثی کنیم.

منابع

- قرآن کریم
- امام خمینی، (۱۳۷۸)، صحیفه نور، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- پاینده، ابوالقاسم، (۱۳۸۲)، نهج الفصاحه، تهران، دنیای دانش.
- ترنر، جانانان اچ، (۱۳۸۷)، مفاهیم و کاربرهای جامعه شناسی، ترجمه فولادی و بختیاری، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
- دهخدا، علی اکبر، (۱۳۷۷)، لغت نامه دهخدا، تهران، دانشگاه تهران.
- شاهد خطیبی، حسین، (بی تا)، تهاجم فرهنگی، فصل هفتم، به نقل از سایت لیلہ القدر.
- صاحبی، محمد جواد، (۱۳۸۴)، مناسبات دین و فرهنگ در جامعه ایران، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران.
- صادقی، محمد، (۱۳۹۳)، بررسی فرهنگ از دیدگاه اسلام (آیات و روایات)، قم، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما.
- صاعی، پرویز، (۱۳۷۲)، جامعه شناسی ارزش‌ها، تهران، گنج دانش.
- عیاشی، محمد بن مسعود، (۱۳۸۰ ه. ش)، تفسیر العیاشی، تهران، المطبعة العلمیه.
- فرائتی، محسن، (۱۳۸۳)، تفسیر نور، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.
- کلینی، محمد بن یعقوب، (۱۴۰۷ ه. ق)، الکافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
- گروه مترجمان، (۱۳۶۰)، ترجمه مجمع البیان فی تفسیر القرآن، تهران، فراهانی.
- مجلسی، محمدباقر، (۱۴۰۴ ه. ق)، بحارالانوار، بیروت، داراحیاء التراث العربی، چاپ دوم.
- محمدی ری شهری، (۱۳۸۵)، محمد، میزان الحکمة، قم، دارالحدیث.
- مصباح یزدی، محمد تقی، (۱۳۸۱)، تحقیق و نگارش ابراهیمی عبدالجواد، تهاجم فرهنگی، قم، موسسه آموزش و پرورش امام خمینی (قدس سره).
- مکارم شیرازی، ناصر، (۱۳۷۴)، تفسیر نمونه، دارالکتب الاسلامیه، تهران.
- موسوی همدانی، سید محمدباقر، (۱۳۷۴)، ترجمه تفسیر المیزان، قم، دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
- نیک گوهر، عبدالحسین، (۱۳۶۹)، مبانی جامعه شناسی، بی جا، چاپ دوم.